

Josep Vicent Garcia Sebastià, *Les construccions de temps transcorregut en el català de l'edat moderna i contemporània (s. XVI-XX)*, València/Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2019, Biblioteca Sanchis Guarner, 222 p., ISBN 978-94-9191-155-9.

El llibre que ressenyem té com a objectiu general analitzar els canvis que han experimentat durant les edats moderna i contemporània les estructures que expressen [TEMPS TRANSCORREGUT] (així és com s'hi refereix sovint l'autor) en català, també esmentades en el text com a *construccions de temps transcorregut* o CTT. Més enllà d'aquest objectiu, però, i a fi de contextualitzar millor els fenòmens evolutius que van tenir lloc durant aquest període històric, l'obra fa una anàlisi prèvia d'aquesta mena d'estructures tal com es manifestaven en llatí i en català medieval. Al llarg de l'obra també es fa referència d'una manera prou detallada, i aquest és un tret que ens sembla especialment remarcable, a les estructures paral·leles a les analitzades que es poden trobar en diverses llengües romàniques veïnes (castellà, francès, italià i, en menor mesura, occità). L'anàlisi parteix, a partir d'un repàs detallat a la bibliografia prèvia, de tres idees fonamentals: les estratègies oracionals que expressen [TEMPS TRANSCORREGUT] són complexes i no admeten una anàlisi sintàctica i semàntica senzilla; les estructures provinents del verb llatí FACĒRE es troben en diverses llengües romàniques; i en la majoria d'aquestes llengües, els canvis que es troben en les CTT van tenir lloc entre els segles XVI i XIX.

Aquesta ressenya vol ser una invitació a la lectura del llibre, i alhora una guia per entrar en les diverses parts que el componen. Per fer-ho, combinarem la referència al contingut dels diversos capítols (posant l'èmfasi en els aspectes que ens han semblat més interessants i rellevants) amb el comentari i la valoració del contingut que hi anem trobant. Cal dir, d'entrada, que els tres capítols centrals (3, 4 i 5) segueixen una mateixa estructura: comencen amb una introducció al subtema de què tracten (l'expressió del [TEMPS TRANSCORREGUT] en llatí, en català medieval i en les edats

moderna i contemporània, respectivament), tot seguit el desenvolupen, i acaben amb una recapitulació que en resumeix el contingut.

El llibre comença amb una introducció que fa un repàs panoràmic a la manera com s'expressa el [TEMPS TRANSCORREGUT] en les llengües romàniques, detalla els objectius i les hipòtesis del treball i presenta la metodologia que s'hi ha fet servir. En aquest últim apartat del capítol 1 s'expliciten les característiques i les limitacions de l'ús de corpus per a l'anàlisi lingüística, i en especial per a l'anàlisi lingüística diacrònica, i s'ofereixen les principals característiques dels corpus que s'han fet servir. També s'hi esmenta l'ús de paradigmes teòrics d'orientació cognitiva, però les seves característiques i aplicació a aquest estudi concret van apareixent progressivament al llarg del text, a mesura que es van aplicant. És al final del capítol 2, per exemple, on es resumeixen les principals característiques del model construccionista, que parteix de la gramàtica de construccions, i de la teoria de la inferència invitada del canvi semàntic.

Aquest mateix capítol 2 proporciona als lectors bona part de les nocions que necessitaran quan llegeixin els capítols següents: una caracterització sumària dels diferents tipus de CTT i un repàs a la bibliografia que les ha estudiades; una breu caracterització de les diferents construccions d'aquesta mena que podem trobar en el català actual; un breu resum de les que s'han trobat en català al llarg del temps; un resum dels estudis que s'han fet sobre aquestes estructures en altres llengües romàniques; i finalment, una primera presentació de la proposta d'anàlisi que trobarem en els capítols següents.

El capítol 3 conté una anàlisi de les CTT en llatí, tant en llatí clàssic (construccions adverbials i construccions amb el verb *ESSE*) com en llatí tardà (construccions amb el verb *HABÈRE*, antecedents de les CTT catalanes amb *haver*, i amb el verb *FACÈRE*, antecedents de les CTT catalanes amb *fer*).

Amb el capítol 4 entrem ja de ple en l'anàlisi de les CTT en català, centrada de moment en el català medieval. Aquesta anàlisi comença amb la construcció adverbial amb *ençà*, i continua amb les construccions oracionals amb els verbs *ser*, *haver* (les més freqüents d'aquest període: «ara ha tres anys»), i també amb els verbs *complir* i, més detalladament, *fer*, que en aquella època tenien uns significats afins al temporal que van afavorir l'evolució posterior (per exemple, els vinculats a l'expressió de l'edat, encara vigents avui: *complir/fer anys*).

El capítol 5 és el capítol central d'aquest treball: s'hi estudia l'evolució que hi ha hagut en les CTT durant les èpoques moderna i contemporània, que és el període en què hi van haver més canvis. Va ser en aquest període que, almenys en l'escriptura, van irrompre les construccions amb *fer* que coneixem actualment («ara fa tres anys», «fa tres anys (que)»...), i també els usos pronominals amb *complir* («avui es compleixen

tres anys de...»). El capítol detalla com en aquests dos verbs les CTT es van començar a desenvolupar a principis del segle XVI («quant fa que és en la present ciutat», «(pochs) dies fa»; «se compliren los mil anys de la primera edificació de Roma»); els factors sintàctics, semàntics i pragmàtics que van intervenir en aquest procés; l'evolució cap a usos més subjectius, gramaticalitzats i arcaïtzants de les CTT amb *haver* («temps ha», per exemple); i ja en el segle XIX, després de tres segles en què l'ús de les CTT amb *fer* encara era poc freqüent, el ràpid procés de substitució de les construccions amb *haver* per les construccions amb *fer*, que es consoliden com a opció majoritària durant la segona meitat del segle.

El treball s'acaba amb unes conclusions que resumeixen els capítols anteriors i valoren el marc teòric i la metodologia utilitzats.

Aquest estudi, com passa de fet amb molts treballs de recerca, i especialment de recerca diacrònica, admet, per dir-ho així, dos nivells de lectura. En un primer nivell, com a lectors anem seguint, quasi com si es tractés d'una narració, l'evolució que es troba en les estructures estudiades al llarg del temps, il·lustrada amb exemples corresponents a cada època. La combinació d'explicació i exemples ens permet anar imaginant com era la parla en cada moment en relació amb l'estructura estudiada. És una lectura que ja fa aportacions molt rellevants: poder datar l'aparició, l'evolució i, quan és el cas, la desaparició de cada estructura, de cada CTT en aquest treball, ja és d'un gran interès per a la lingüística general, i més específicament per a l'estudi de la llengua catalana.

Però el segon nivell de lectura proporciona un coneixement que va més enllà de l'evolució de l'estructura concreta. En el cas que ens ocupa, no només anem descobrint com canvia cada estructura, i com una és substituïda, totalment o parcialment, per una altra; també anem veient quins són els factors de tota mena que han propiciat aquests canvis. I és en aquest punt on l'interès del llibre que ressenyem arriba al seu punt àlgid: l'aplicació del marc teòric cognitiu, i més concretament del model construccionista i de la teoria de la inferència invitada del canvi semàntic, acompanyada d'una perspectiva funcional que té en compte d'una manera general el context i el registre on apareixen les estructures, se'ns mostra com una eina d'anàlisi molt potent. Fins i tot quan, en bona part perquè els corpus diacrònics recullen bàsicament usos escrits de la llengua, els resultats es plantegen, prudentment, en forma d'hipòtesis.

La lectura del llibre ens ha plantejat alguna pregunta o suggeriment, ben pocs. Des de l'inici hem trobat a faltar alguna referència a la construcció amb *enrere* en català («hi vaig anar tres anys enrere»), que tampoc no apareix a l'apartat dedicat al final de llibre a les línies de recerca futures, tot i que l'estructura s'esmenta en relació amb altres llengües, com ara el rus; i, tot i que s'esmenta com a possible línia de recerca futura,

també creiem que es podria haver parlat en el text de la introducció de la CTT amb el verb *portar/dur* («El meu fill porta/duu tres dies engripat»), més recent però plenament consolidada avui, fins al punt que ha estat acceptada com a normativa a la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC, 2016). Sobretot en el cas de *enrere*, a mesura que es va descobrint l'evolució de les CTT amb *fer*, és inevitable preguntar-se quina ha estat la trajectòria d'aquesta estructura al llarg del temps.

Finalment, cal destacar que el text està escrit d'una manera impecable, tant des d'una perspectiva normativa com d'estructura, d'adequació al registre acadèmic i de claredat expositiva.

En definitiva, Josep Vicent Garcia Sebastià fa aquí una aportació de gran importància a l'estudi diacrònic de la sintaxi catalana, aplica una metodologia i un model teòric que es revelen màximament eficaços per al seu objectiu, i obté uns resultats descriptius i explicatius que permeten tenir una primera caracterització de l'evolució de les CTT al llarg de la història de la llengua.

NEUS NOGUÉ-SERRANO
Universitat de Barcelona
nnogue@ub.edu
ORCID 0000-0002-5671-3101